

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Чорний Максим Михайлович

ЩОДО ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ПРОЦЕСУАЛЬНЕ КЕРІВНИЦТВО У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ»..... 293

Щербатий Роман Романович

КОНКУРС НА ПОСАДУ СУДДІ: ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ РИСИ..... 295

СЕКЦІЯ 8. ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ

Чанишева Галія Інсафівна

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ 297

Oleh M. Yaroshenko

INTERNATIONAL TRENDS IN THE SPHERE OF FLEXIBLE WORKING HOURS 299

Бориченко Катерина Валеріївна

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ВИРІШЕННЯМ ТРУДОВИХ СПОРІВ У РАЗІ ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОПЛАТУ ПРАЦІ 302

Венедіктов Сергій Валентинович

ЩОДО ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ПРОСУВАННЯ ПО РОБОТІ 304

Lagutina Iryna

HYBRID WORK AS A TYPE OF «FLEXIBLE WORK» 306

Мельник Костянтин Юрійович

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДСТОРОНЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ВІД ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОBOB'ЯЗКІВ 308

Подорожній Євген Юрійович

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЧАСУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ 311

Тихонович Олексій Юрійович

ЩОДО ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ІНФОРМАЦІЮ ВІД РОБОТОДАВЦЯ ПРО УМОВИ ПРАЦІ 312

Наньєва Марія Іванівна

СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ. 314

Панченко Анна Олександрівна

ПОНЯТТЯ «ВРАЗЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ» ТА ВПЛИВ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РОЗШИРЕННЯ ЙОГО ЗМІСТУ..... 316

Пожарова Оксана Вікторівна

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ 319

Сушко Вячеслав Вікторович

МОБІНГ НА РОБОТІ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЗГІДНО З ТРУДОВИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ 321

Шукін Олександр Сергійович

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ПРАЦІВНИКА НА СВОЄЧАСНИЙ РОЗРАХУНОК ПРИ ЗВІЛЬНЕННІ .. 323

Білик Олександр Сергійович

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 327

Галузінський Назар Олександрович

ЗАГАЛЬНІ ОЗНАКИ САНКЦІЙ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ 329

Горбаченко Ерік Сергійович

ГАРАНТІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ РОБОТОДАВЦЯ 331

Жученко Руслан Олегович

УСНИЙ ТРУДОВИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ..... 333

Казімирова Ольга Олегівна

ПОСЛУГИ З ПОСЕРЕДНИЦТВА ЯК ВИД НЕСТАНДАРТНОЇ ФОРМИ ЗАЙНЯТОСТІ..... 335

Карпенко Олександр Олександрович

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ 338

Мирончук Владислав Володимирович

ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ КОЛЕКТИВНИХ УГОД..... 339

Стецьків Мар'ян Богданович

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛАДОВА ЇХНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ... 341

СЕКЦІЯ 9. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Степаненко Оксана Василівна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В ПРАКТИЦІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄСПЛ.... 345

Стрельцов Євген Львович

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 347

СЕКЦІЯ 9

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

*Керівник секції: завідувач кафедри кримінального права,
доктор юридичних наук, доцент О. В. Степаненко*
Секретар секції: асистент кафедри кримінального права О. С. Павлова

Степаненко Оксана Василівна
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального права, доктор юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В ПРАКТИЦІ ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА ЄСПЛ

Проблема домашнього насильства є однією з найактуальніших та найбільш складних у сучасному суспільстві. Кваліфікація цього кримінального правопорушення вимагає особливої уваги через свою складність. Через призму аналізу рішень Верховного Суду та ЄСПЛ у справах про домашнє насильство, в даній роботі будуть сформовані конкретні висновки та підходи щодо окремих питань кваліфікації цього кримінального правопорушення. Розглянуті рішення судів допоможуть визначити ключові аспекти, які слід враховувати при кваліфікації домашнього насильства, що дозволить сформулювати єдиний підхід до протидії цьому негативному явищу засобами кримінального права.

Перший аспект, стосується розуміння поняття «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством»

Так, в ухвалі Верховного Суду від 3 жовтня 2019 р. (справа № 653/666/19; провадження № 51-4906ск19) зазначено: «...покликання прокурора на те, що даний злочин, пов'язаний із домашнім насильством, не було підтверджено в судовому засіданні, оскільки інкриміноване ОСОБА_5 правопорушення не є таким злочином у розумінні ст. 126-1 КК та суд не може розцінювати його дії як злочин за вказаною статтею, адже органами досудового слідства дії ОСОБА_5 кваліфіковано за ч. 1 ст. 125 КК» [1]. Такий самий підхід передбачено і в ухвалі Верховного Суду від 21 жовтня 2019 р. (справа № 474/442/19; провадження № 51-5124ск19) [2]. У зазначених рішеннях сформульовано позицію, що «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» прирівнюється виключно до ознак складу злочину, передбаченого ст. 126-1 КК «Домашнє насильство».

Через деякий час Верховний Суд змінив свою позицію. Так, в ухвалі Верховного Суду від 28 листопада 2019 р. (справа № 453/225/19 провадження № 51-4000км19) зазначено: «злочин, пов'язаний із домашнім насильством», слід визнати оціночним поняттям, а не відсильною нормою лише до ст. 126-1 КК України» [3]. Ще в одному рішенні Верховного Суду зазначено наступне: «... формулювання поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» є ширшим за поняття «домашнє насильство» у нормі ст. 126-1 КК і може полягати не лише у вчиненні цього злочину, а й в інших суспільно небезпечних діяннях, які мають ознаки домашнього насильства. Тому поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» не є відсильним, у розумінні законодавця має комплексний характер й регламентується в різних сферах суспільних відносин» [4]. В свою чергу, підтримую саме широке тлумачення «злочину, пов'язаного з домашнім насильством», адже такий підхід цілком відповідає положенням Стамбульської конвенції та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

При цьому, щодо «питання «злочин» чи «кримінальне правопорушення» пов'язане з домашнім насильством, вважаю, що «формулювання в законодавстві «злочин, пов'язаний з домашнім насильством» є недоліком законодавчої техніки, а тому в КК України та КПК України повинні бути внесені зміни в частині уніфікації підходу та передбачення у всіх випадках формулювання «кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством». У свою чергу такі зміни приведуть у відповідність законодавство та існуючу судову практику» [5].

Вважаю, що «під кримінальним правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством слід розуміти:

- 1) ст. 126-1 КК України;
- 2) кримінальне правопорушення, що передбачає кваліфікуючу ознаку «вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах»;
- 3) кримінальне правопорушення з обтяжуючою обставиною, передбаченою у п. 6-1 ч. 1 ст. 67 КК «вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах» та п. 6 ч. 1 ст. 67 КК в частині «вчинення кримінального правопорушення ... у присутності дитини»;

4) кримінальне правопорушення з ознаками діяння (дії або бездіяльність), поняття якого визначено у ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»» [5].

Наступний аспект, який потребує розкриття, це поняття «систематичності», як обов'язкової ознаки домашнього насильства.

Згідно позиції Верховного Суду «закінченим домашнє насильство вважається з моменту вчинення хоча б однієї із трьох форм насильства (фізичного, психологічного чи економічного) втретє, у результаті чого настав хоча б один із вказаних в законі наслідків. При цьому не має значення, чи було відображено в адміністративному протоколі поліції, в обмежувальному приписі чи в іншому документі факт перших двох актів насильства. Факт документування має значення для доказування систематичності, але не більше ніж інші передбачені законом докази» [6].

Щодо врахування попереднього притягнення до адміністративної відповідальності, то в рішенні Верховного Суду зазначено, що «те, що особу раніше притягували до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст.173-2 КУпАП, не виключає наявності в її діях складу кримінального правопорушення, якщо вона продовжує вчиняти домашнє насильство, кількість епізодів, яких загалом не менше трьох і ці систематичні дії потягли наслідки, визначені ст. 126-1 КК. Тобто попереднє притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства за умови подальшої повторюваності вчинення протиправних дій щодо певної потерпілої особи чи осіб і настання конкретних наслідків, які визначені законодавцем як більш тяжкі, ніж ті, що зазначені в законодавстві України про адміністративні правопорушення, не свідчить про подвійне притягнення до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення, як про це вказано в ухвалі суду апеляційної інстанції, а підтверджує систематичність дій винуватої особи» [7].

Схожий підхід до даного питання передбачено в рішенні ЄСПЛ «Galović проти Хорватії».

Враховуючи зазначене, «підтримуємо позицію висловлену Верховним Судом та ЄСПЛ, щодо можливості та доцільності застосування преюдиції у випадках вчинення домашнього насильства, тобто врахування притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП при встановленні систематичності домашнього насильства. Саме за такого підходу можлива комплексна протидія домашньому насильству, адже з одного боку відбувається притягнення до відповідальності за окремі прояви протиправної поведінки, а з іншого враховано, що це вже певна суб'єктивно-спрямована модель поведінки кривдника» [5].

В свою чергу, «під систематичністю, в аспекті домашнього насильства, розуміємо багаторазове вчинення насильницьких діянь, не менше трьох разів (в тому числі і притягнення

до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП), при цьому кожен із епізодів може складатися з окремих діянь протягом певного проміжку часу. Вказане утворює кількісний критерій систематичності» [5].

На основі аналізу позицій Верховного Суду та ЄСПЛ щодо окремих питань кваліфікації домашнього насильства можна зробити висновок, що необхідно уніфікувати підходи до визначення кримінального правопорушення у цій сфері, зокрема враховуючи комплексний характер поняття «кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством» та поняття «систематичності». Це в свою чергу сприятиме удосконаленню правової системи та ефективній протидії цьому негативному явищу.

Список використаних джерел

1. Ухвала Верховного Суду від 21 жовтня 2019 р. Справа № 474/442/19, провадження № 51-5124ск19. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85075665>
2. Ухвала Верховного Суду від 28 листопада 2019 р. Справа № 453/225/19, провадження № 51-4000км19. *Liga 360* : веб-сайт. https://verdictum.ligazakon.net/document/86035315?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl01&ga=2.140374454.489444941.1682087054-802912672.1581195127
3. Ухвала Верховного Суду колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду від 03 жовтня 2019 р. Справа № 653/666/19, провадження № 51-4906ск19. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84746160>
4. Постанова Верховного Суду від 12 лютого 2020 року у справі № 453/225/19 (провадження № 51-4000кмо19). Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87602679>
5. Степаненко О. В. Теорія і практика кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства : дис. ... дра юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2023. 420 с.
6. Постанова Верховного Суду від 25 лютого 2021 року у справі № 583/3295/19. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213443>
7. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 14 червня 2022 року у справі № 585/3184/20. Єдиний державний реєстр судових рішень : веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105301745>

Ключові слова: насильство, домашнє насильство, кримінальне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством.

Keywords: violence, domestic violence, criminal offence related to domestic violence.

Стрельцов Євген Львович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач лабораторії «Інновації у сфері кримінальної юстиції»,
доктор юридичних наук, доктор теології, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України*

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Європейська інтеграція – зближення України з Євросоюзом (далі – ЄС) – відбувається як на рівні законів, так і на рівні правил і звичаїв, що існують у суспільстві. Її кінцевим результатом має стати вступ України до ЄС [1]. Потрібно враховувати, що існує шість базових цінностей